

Kitaabka Daanyeel - Laba iyo Toddobaatananka

Isku-xidhka Nebinimada: Laga bilaabo Kala-Qaybsanaantii Israa'iiltii Hore ilaa Dhammaadka Maraykanka ه د ح ت م

Jeff Pippenger
2024-02-05

Maragga fallaagowgii Yerobcaam sidoo kale waa taariikhda kala qaybsanaantii reer binu Israa'iil hore ee ay u kala jabeen laba quruumood. Boqortooyadii waqooyi oo ka koobnayd toban qabiil waxaa loo yiqiin Israa'iil, ama mararka qaarkood Efrayim, boqortooyadii koonfureedna waxaa loo yiqiin Yahuudah. Wakhtigii Yexesqeel, boqortooyadu waxay hore ugu ahayd laba boqortooyo sannado badan, cutubka soddon iyo toddobaadna Yexesqeel waxaa la siiyey wax sii sheegid caddaynaysa in labada boqortooyo ay mar kale noqon doonaan quruun keliya. Wax sii sheegiddaas waxaa lagu oofiyey taariikhdi bilowga ee bahalka dhulka (Maraykanka), waxaana markii ugu dambaysa lagu oofiya dhammaadka Maraykanka, waayo Ciise mar walba dhammaadka wax wuxuu ku tusaaleeyaa bilowga wax.

Kacdoonkii Yerobcaam wakhtigii reer binu Israa'iil loo kala qaybiyey laba boqortooyo, waxay ka dhigan tahay kacdoon bilowgii Maraykanka ka dhacay, sidoo kalena dhammaadka Maraykanka. Kacdoonka bilowga iyo dhammaadka Maraykanku waxa uu ka kooban yahay isu-biiridda laba boqortooyo. Muujintii cutubka siddeed iyo tobnaad, sida marar badan looga soo xigtay qoraallada Sister White ee maqaalladan, waxa uu metelaa laba baaq oo loo jeedinayo kaniisadaha. Labada qaran ee is-raacaya saacadda qalalaasaha sharciga Axadda waa boqol iyo afartan iyo afar kun, iyo adhiga kale ee Ilaah oo weli ku jira Baabuloon.

Labadii qaran ee ku midoobay taariikhdi Millerite waxay ahaayeen Yahuudah iyo Efrayim. Waxay midoobeen markii cadhooyinkii gaar ahaaneed ee ka gees ahaa labada boqortooyo ay siday u kala horreeyaan u dhammaadeen 1798, dabadeedna 1844. Ereyga “weliba” ee ku jira Ezekiel cutubka soddon iyo toddobaad, wuxuu noo oggolaanayaa inaan ku hubinno ku-dabacaaddan. Ereyga “weliba” wuxuu ka dhigan yahay in farriinta ka dambaysa “weliba” la saaro korka farriintii ka horraysay ereyga “weliba.”

Eraygii Rabbigu mar kale ayuu ii yimid, isagoo leh, Weliba adigu, wiilka Aadamow, qoryo keliya qaado, oo ku qor, Yahuudah aawadiis, iyo reer binu Israa'iil oo saaxiibbadiis ah; dabadeedna qoryo kale qaado, oo ku qor, Yuusuf aawadiis, oo ah ushii Efrayim, iyo reerkii binu Israa'iil oo dhan oo saaxiibbadiis ah; oo midba midka kale ku dar si ay u noqdaan qoryo keliya; oo waxay gacantaada ku noqon doonaan qoryo keliya. Yexesqeel 37:15–17.

Yexesqeel waxa uu dabaqayaa mabda'a nebinimada ee ku celin iyo ballaadhin marka uu leeyahay, “weliba.” Yexesqeel waa inuu qaataa laba ulo, mid Yahuudah loogu talagalay iyo mid Efrayim, dabadeedna wax sii sheegidda lagu muujiyey labada ul dusha ka saaraa wax sii sheegiddii hore. Tusaalihii nebinimo ee hore waxa uu ka bilaabmay aayadda kowaad markii Yexesqeel loo qaaday dooxo ay yaalliin lafo qalalan oo dhintay.

Gacantii Rabbiga ayaa igu dul timid, oo wuxuu igu bixiyey Ruuxa Rabbiga, wuxuuna i dejiyey dooxo dhexdiis oo lafo ka buuxeen. Oo wuxuu iga wareejiyey hareerahooda; oo bal eeg, waxay aad ugu badnaayeen dooxada bannaan dhexdeeda; oo bal eeg, aad bay u engegnaayeen. Markaasuu igu yidhi, Wiilka Aadanow, lafahanu ma noolaan karaan? Oo anna waxaan ugu jawaabay, Sayidow Rabbiyow, adigaa og. Mar kale ayuu igu yidhi, Lafahan wax ka sii sheeg, oo waxaad ku tidhaahdaa, Lafaha engeganow, erayga Rabbiga maqla. Sayidka Rabbiga ahu lafahan wuxuu ku leeyahay sidan, Bal eega, waxaan idin gelin doonaa neef, oo waad noolaan doontaan; oo waxaan idinku xidhi doonaa seedo, oo waxaan idinku soo bixin doonaa hilib, oo waxaan idinku dabooli doonaa harag, oo waxaan idin gelin doonaa neef, oo waad noolaan doontaan; markaasna waxaad ogaan doontaan inaan anigu Rabbiga ahay. Sidaas daraaddeed ayaan wax u sii sheegay sidii laygu amray; oo intii aan wax sii sheegayeyna waxaa dhacay sanqadh, oo bal eeg, gariir baa yimid, lafihiina way isu yimaadeen, laf walbana lafteenii bay ku timid. Oo markaan fiiriyey, bal eeg, seedihii iyo hilibkii baa korkooda ku soo baxay, oo haraggiina dusha ayuu ka daboolay; laakiinse neef kuma jirin. Markaasuu igu yidhi, Dabaysha wax uga sii sheeg, wiilka Aadanow, wax uga sii sheeg, oo dabaysha ku dheh, Sayidka Rabbiga ahu wuxuu leeyahay sidan; Afarta dabaylood kaalay, neefyahow, oo ku neefso kuwaas la laayay inay noolaadaan. Sidaas daraaddeed ayaan wax u sii sheegay sidii uu igu amray; markaasaa neeftii iyagii gashay, wayna noolaadeen, oo cagahooday ku istaageen, iyagoo ah ciidan aad iyo aad u weyn. Markaasuu igu yidhi, Wiilka Aadanow, lafahanu waa reer binu Israa'iil oo dhan; bal eeg, iyagu waxay yidhaahdaan, Lafahayagii way engegeen, rajadayadiina way baabba'day; annaga waa nalaga gooyey qaybahayagii. Haddaba wax sii sheeg, oo waxaad ku tidhaahdaa, Sayidka Rabbiga ahu wuxuu leeyahay sidan; Bal eega, dadkaygow, qabuurihiinna waan furi doonaa, oo waxaan idinka soo bixin doonaa qabuurihiinna, oo waxaan idin keeni doonaa dalka Israa'iil. Oo waxaad ogaan doontaan inaan anigu Rabbiga ahay, markaan qabuurihiinna furo, dadkaygow, oo aan idinka soo bixiyo qabuurihiinna, oo aan Ruuxayga idin geliyo, idinkuna waad noolaan doontaan, oo waxaan idin dejin doonaa dalkiinna; markaas waxaad ogaan doontaan inaan aniga Rabbigu waxan ku hadlay oo aan sameeyey, ayaa Rabbigu leeyahay. Yexesqeel 37:1-14.

Bilowgii hore ee maqaalladan, waxaannu muujinnay in dooxada lafaha dhintay ay u taagan tahay dadka Ilaah ee maalmaha ugu dambeeya, iyo in farriinta afarta dabaylood ee ka dhigaysa inay cagahooda ku istaagaan sidii ciidan xoog weyn leh ay tahay farriinta Qayladii Saqda Dhexe ee aqoonsanaysa Islaamka ee Hoogga saddexaad. Sister White waxay lafaha u aqoonsataa inay yihiin dadka Ilaah.

“Qalinkayga waan dhigayaa, naftaydana duco ayaan kor ugu qaadayaa, in Rabbigu ku neefsado dadkiisa dib uga noqday, kuwaas oo la mid ah lafo engegan, si ay u noolaadaan.”
General Conference Bulletin, February 4, 1893.

Waxaannu ku muujinnay maqaallo hore in farriintii nebinnimada ee tilmaamaysay Luulyo 18, 2020, ay khalad ahayd, iyo in ku dhawaaqistaas beenta ahi ay calaamadisay imaatinka niyad-jabkii ugu horreeyey iyo wakhtiga dib-u-dhaca ee masaalka tobanka bikradood. In kasta oo ku dhawaaqista wakhtigu ay sharci ahayd xilligii Milleriyiinta, haddana 1844 ka dib mar dambe ma jiri jirin farriin kale oo wakhti lagu tiiriyo. Markii Future for America ay samaysay ku dhawaaqistii Luulyo 18, 2020, waxay dib ugu siqeen taariikh ay ku dhawaaqista wakhtigu ahayd wax la aqbali

karo, sidaasna markay yeeleen way dembaabeen, waxaana lagu laayay jidka magaalada weyn ee Muujintii cutubka kow iyo tobnaad. Iyagoo mayd ah oo jidka yaal, markaas waxay u baahdeen in dib loo soo sara kiciyo, sidii labadii markhaati loo sara kiciyey saddex maalmood iyo badh ka dib.

“Lafaha engegani waxay u baahan yihiin in Ruuxa Quduuska ah ee Ilaah lagu neefsado, si ay u dhaqaaqaan, sidii sarakicidda kuwii dhintay.” Bible Training School, December 1, 1903.

Maqaalladii hore waxaannu ku muujinnay in farriinta afarta dabaylood ee soo nooleysa labada markhaati ay tahay farriinta Islaamka ee hoogga saddexaad, iyo in farriintaasu tahay farriinta Oohinta Saqda Dhexe ee maalmaha ugu dambeeya. Yexesqeel wuxuu leeyahay, “weliba,” isagoo sidaas ku tilmaamaya in intii lagu jiray taariikhda tusaale u ah ku dhawaaqidda Oohinta Saqda Dhexe, ay ahayd in laba ulo, mid Efrayim loo metelay iyo mid Yahuudah, la isu geeyo oo ay noqdaan quruun keliya. Masaalka tobanka bikradood wuxuu ku rumoobayaa maalmaha ugu dambeeya, “xaraf ahaanba,” sida uu ugu rumoobay taariikhdi Milleriyiinta. Muddadii Oohinta Saqda Dhexe ku rumoobaysay taariikhdi Milleriyiinta, iyo mar kale rumoobitaankeeda maalmaha ugu dambeeya, “laba ulo” way midoobeen oo way midoobi doonaan.

Labada ul waxay matalayeen boqortooyooyinkii woqooyi (Efrayim) iyo koonfureed (Yahuudah) ee Israa’iiltii hore. Waxaannu kaloo muujinnay in William Miller uu ahaa mid uu Eliiyaah astaan u ahaa, iyo in muddadii saddexda sano iyo badhka ahayd ee abaarta uu Eliiyaah u tegey carmalkii Sarefta.

Markaasaa eraygii Rabbigu isagii u yimid, isagoo leh, Kac, oo tag Sarefta tan Siidoon leedahay, oo halkaas degganow; bal eeg, waxaan halkaas ku amray naag carmal ah inay ku masruufto. Sidaas daraaddeed wuu kacay oo wuxuu tegey Sarefta. Oo markuu yimid iridda magaalada, bal eeg, naagtii carmalka ahayd ayaa halkaas qoryo ku guraynaysay; markaasuu u yeedhay, oo ku yidhi, Waan ku baryayaaye, weel biyo yar iigu keen aan cabbee. Oo intay u socotay inay u keento ayuu haddana u yeedhay, oo ku yidhi, Waan ku baryayaaye, xoogaa yar oo kibis ah gacantaada iigu keen. Markaasay tidhi, Sida Rabbiga Ilaahaaga ahu u nool yahay, anigu kibis duban ma hayo, waxaanse haystaa cantoobo bur ah oo foosto ku jira, iyo saliid yar oo dhalo ku jirta; oo bal eeg, waxaan gurayaa laba qori, inaan gudaha u galo oo aan u kariyo aniga iyo wiilkayga, si aannu u cunno dabadeedna u dhimanno. Markaasaa Eliiyaah ku yidhi, Ha cabsan; tag oo yeel sidaad tidhi; laakiin marka hore intaas iiga samee kibis yar, oo ii keen, dabadeedna adiga iyo wiilkaaga u samee. Waayo, Rabbiga ah Ilaaha reer binu Israa’iil wuxuu leeyahay, Foostada burku kama dhammaan doonto, dhalada saliiduna kama gudhi doonto, ilaa maalinta Rabbigu roob ku soo dejinayo dhulka. Markaasay tagtay oo yeeshay sidii Eliiyaah u hadlay; oo iyadii, iyo isagii, iyo reerkeediiba waxay cuneen maalmo badan. 1 Boqorradii 17:8–15.

“Maalmo badan” ee ku xusan tuducan waa saddexdii sano iyo badhkii uu Axaab Eliyaah raadinayey, waxayna astaan u ahaayeen kun iyo laba boqol iyo lixdanka sano ee silcinta baabannimada. Isagoo ka hadlayey “maalmo badan” ee silcinta baabannimada, Ciise wuxuu yiri:

Oo haddii aan maalmahaas la gaabin lahayn, ma jiro qof badbaadi lahaa; laakiin kuwa la doortay aawadood ayaa maalmahaas loo gaabin doonaa. Matayos 24:22.

Walaasha White waxay si toos ah u aqoonsanaysaa in ku dhawaaqiddii Ciise ee “maalmahaas” ay tahay muddadii silcintii baabtiiska papal-ka.

“Cadaadiska kaniisaddu ma sii socon muddadii oo dhan ee 1260-ka sano. Ilaah, isagoo u naxariisanaya dadkiisa, ayuu gaabiyey wakhtigii tijaabadooda oolka lahayd. Isagoo sii sheegaaya ‘dhibaataada weyn’ ee kaniisadda ku soo degi lahayd, Badbaadiyuhu wuxuu yidhi: ‘Haddii aan maalmahaas la gaabin lahayn, ninna ma badbaadeen; laakiin kuwa la doortay aawadood ayaa maalmahaas loo gaabin doonaa.’ Matthew 24:22. Saamayntii Dib-u-habaynta awgeed, cadaadisku wuxuu dhammaaday ka hor 1798.” The Great Controversy, 266, 267.

“Maalmihii badnaa” ee Eliyaah ay carmalku quudinaysay, waxay kaloo ahaayeen “maalmihii badnaa” ee cadaadiskii baadariga ee Daanyeel tilmaamay.

Kuwii waxgaradka ah oo dadka ku dhex jira waxay kuwa badan bari doonaan; hase ahaatee waxay ku dhici doonaan seef, iyo olol, iyo maxaabiisnimo, iyo booli, maalmo badan. Haddaba markay dhacaan, waxaa lagu caawin doonaa kaalmo yar; laakiinse kuwo badan ayaa iyaga kula midoobi doona sasabasho. Oo qaar ka mid ah kuwa waxgaradka ah ayaa dhici doona, si loo tijaabiyo, loona daahiro, loogana dhigo caddaan, ilaa wakhtiga dhammaadka; maxaa yeelay weli waxay ku taal wakhti la qoondeeyey. Daanyeel 11:33–35.

“Waqtiga dhammaadka,” oo sidoo kale aayadaha lagu sheegay “waqtiga la doortay,” wuxuu ahaa 1798, wuxuuna calaamad u ahaa dhammaadka silcintii baabnimo, sida uu hore ugu astaysnaa taariikhda Eliyaah la joogay carmalkii Sarefta. Taariikhdaas carmalku, iyadoo matalaysa kaniisad aan la qabin, waxaa lagu aqoonsaday inay tahay kaniisaddii cidlada ku jirtay ee cutubka laba iyo tobnaad ee kitaabka Muujintii. Waxay ururinaysay laba qori, ma aha hal qori ama toban qori, ee waxay ahayd laba qori. Yexesqeel waxaa lagu amray inuu qaato laba qori, mid boqortooyada woqooyi ee Israa’iil loogu talagalay iyo mid boqortooyada koonfureed ee Israa’iil loogu talagalay, dabadeedna uu isku daro si ay u noqdaan hal qori. Labadaas boqortooyo labaduba waxay kala firdhadsanaayeen laba kun iyo shan boqol iyo labaatan sannadood, laakiin ballanqaadka Ilaah wuxuu ahaa inuu isagu soo ururin doono. Naagtu waxay ururinaysay labada qori ee la doonayay in la isku daro, waxayna sidaas yeelaysay “ilaa maalinta Rabbigu roob ku soo diro dhulka.”

Maalintii Rabbigu diray “roobka” waxay ahayd aqoonsiga Qayladii Saqda Dhexe ee taariikhda Milleriyiinta, taas oo ku soo gebogabowday Oktoobar 22, 1844, markii Rasuulkii Axdiga si kedis ah ugu yimid macbudkii uu ka dhisay 1798 (dhammaadka cadhadii kowaad), ilaa iyo Oktoobar 22, 1844 (dhammaadka cadhadii dambaysay). Muddadaas, farriinta Qayladii Saqda Dhexe, oo lagu metelay sawirka dooxada lafaha ee Yexesqeel, ayaa rumoowday, markii labadii ulo ee boqortooyooyinka woqooyi iyo koonfureed la isu geeyey si ay u noqdaan quruun keliya, oo leh boqor keliya; waayo, Oktoobar 22, 1844, Masiixu wuxuu hor yimid Aabbaha oo wuxuu helay boqortooyo.

“Imaatinka Masiixa oo ah wadaadkeenna sare uu ku imanayo meesha ugu quduusan, si loo daahiro meesha quduuska ah, sida lagu muujiyey Daniel 8:14; imaanshaha Wiilka Aadanaha ee u imanaya Odaygii Maalmihii, sida lagu soo bandhigay Daniel 7:13; iyo imaanshaha Rabbiga ee macbudkiisa, sida uu Malakii u sii sheegay, waa sharraxaado ka hadlaya isla dhacadaas;

tanina sidoo kale waxaa lagu metelay imaanshaha arooska ee meherka, sida Masiixu ugu sharraxay masaalka tobanka bikradood ee Matthew 25.” The Great Controversy, 426.

Masiixu wuxuu helay boqortooyo Oktoobar 22, 1844, sida lagu aqoonsaday kitaabka Daanyeel.

Waxaan ku arkay waxyiyaada habeennimo, oo bal eeg, mid u eg Wiilka Aadanaha ayaa la yimid daruuraha samada, oo wuxuu u yimid Kan Maalmuhu hore yihiin, oo waxaa isaga loo soo dhoweeyey hortiisa. Oo waxaa la siiyey talin, iyo ammaanta, iyo boqortooyo, inay isaga u adeegaan dadyowga oo dhan, quruumaha, iyo afafka oo dhan; talintiisu waa talin weligeed ah oo aan dhammaan doonin, boqortooyadiisuna waa mid aan la baabbi'in doonin. Daanyeel 7:13, 14.

Marka labada ul ee Yexesqeel la isu geeyo, waxay yeeshaan hal boqor oo u taliya.

Oo addoonkaygii Daa'uudna wuxuu iyaga u ahaan doonaa boqor; oo dhammaantoodna waxay yeelan doonaan hal adhijir; waxayna ku socon doonaan xukummadayda, qaynuunnadaydana way dhawri doonaan oo way samayn doonaan. Oo waxay degganaan doonaan dalkii aan siiyey addoonkaygii Yacquub, kaas oo ay awowayaashiin degganaayeen; oo way ku degganaan doonaan, iyaga iyo carruurtooda, iyo carruurta carruurtooda weligood; oo addoonkayga Daa'uudna wuxuu iyaga u ahaan doonaa amiir weligiis. Yexesqeel 37:24, 25.

Nebiyaashu kulligood way isku waafaqsan yihiin, oo boqor Daa'uudna waa Masiixii hor yimid Aabbaha Oktoobar 22, 1844, oo helay boqortooyo laga soo ururiyey labadii ul ee Israa'iil (boqortooyadii woqooyi) iyo Yahuudah (boqortooyadii koonfureed). Kala firdhintii labadan boqortooyo waxay dhammaatay afartan iyo lixdii sannadood ee u dhexeeyey 1798 ilaa 1844, markii Masiixu kiciyey macbud hore loo baabbi'iyey oo lagu tuntay. Markuu macbudka kiciyey, dabadeed si kedis ah ayuu ugu yimid macbudkiisa isaga oo ah Rasuulka Axdiga, taas oo ah dhammaystirka Malaakii cutubka saddexaad. Yexesqeelna wuu ku waafaqsan yahay xaqiiqadaas, waayo nebiyadu kulligood way isku waafaqsan yihiin.

Oo addoonkaygii Daa'uud ayaa boqor u ahaan doona iyaga; oo kulligoodna waxay yeelan doonaan hal adhijir; oo weliba waxay ku socon doonaan xukummadayda, qaynuunnadaydana way xajin doonaan oo way samayn doonaan. Oo waxay degganaan doonaan dalkii aan siiyey Yacquub addoonkayga, kaasoo ay awowayaashiin degganaayeen; oo way ku degganaan doonaan, iyaga qudhooda, iyo carruurtooda, iyo carruurta carruurtooda weligoodba; oo addoonkayga Daa'uud wuxuu ahaan doonaa amiirkooda weligiis. Oo weliba waxaan la dhigan doonaa axdi nabadeed; oo wuxuu iyaga u ahaan doonaa axdi weligiis ah; oo waan dejin doonaa, waanan badin doonaa, oo meesheyda quduuska ah ayaan dhex dhigi doonaa iyaga weligeedba. Oo taambuuggayguna wuu la jiri doonaa iyaga; haa, anigu Ilaahooda baan ahaan doonaa, iyaguna waxay ahaan doonaan dadkayga. Yexesqeel 37:24–27.

Waa Masiixa kan dhisa macbudka.

Oo la hadal adigoo leh, Rabbiga ciidammadu wuxuu leeyahay sida tan: Bal eega ninka magiciisa la yidhaahdo LAANTA; oo isagu meeshiisa ayuu ka soo biqli doonaa, oo wuxuu dhisi doonaa macbudka Rabbiga. Isaga qudhiisaa dhisi doona macbudka Rabbiga; oo isagu ammaanta wuu qaadi doonaa, oo carshigiisa ayuu ku fadhiisan doonaa oo ku talin doonaa; oo

wadaad buu ku ahaan doonaa carshigiisa; oo talada nabadduna waxay u dhexayn doontaa labadoodaba. Oo taajajkuna waxay xusuus ahaan ugu jiri doonaan Helem, iyo Tobiyaah, iyo Yedacyaah, iyo Xen oo ah ina Sefanyaah, macbudka Rabbiga gudihiiisa. Oo kuwa fog fog jooga way iman doonaan, oo waxay wax ka dhisi doonaan macbudka Rabbiga, oo idinkuna waad ogaan doontaan in Rabbiga ciidammadu ii soo diray xaggiinna. Oo tanuna way ahaan doontaa, haddaad aad u addeecdaan codka Rabbiga Ilaahiinna ah. Sekaryaah 6:12–15.

Masiixu waa LAANTA, oo isagu wuxuu caddeeyey in haddii ay macbudkiisa dumiyaan uu saddex maalmood gudahood ku soo kicin doono; taas oo ay Yuhuuddu kaga jawaabeen in macbudka lagu dhisay lix iyo afartan sannadood.

Markaasay Yuhuudii u jawaabeen oo ku yidhaahdeen, Calaamad nooc ee ah baad na tustaa, maadaama aad waxyaalahan samaynayso? Ciise ayaa u jawaabay oo ku yidhi, Burburiya macbudkan, oo saddex maalmood gudahood ayaan mar kale ku taagi doonaa. Markaasay Yuhuudii yidhaahdeen, Lix iyo afartan sannadood ayaa macbudkan la dhisayey, adiguna ma saddex maalmood gudahood baad ku taagi doontaa? Yooxanaa 2:18–20.

Masiixu wuxuu cutubkaas kaga hadlayay jidhkiisa, laakiin nebiyada oo dhammu waxay ka sii hadlaan maalmaha ugu dambeeya in ka badan maalmaha ay ku noolaayeen. Soo sara kiciddii Masiixa maalintii saddexaad waxay astaan u ahayd soo sara kicidda lafihii dhintay intii lagu jiray daadinta Ruuxa Quduuska ah ee Qaylada Saqda Dhexe. Roobka ah mawduuca markhaatifurka Eliyaah waxaa la muujiyey intii lagu jiray heerkaa ugu sarreeyey ee iska horimaadkiisii uu la galay nebiyadii Bacal iyo Cashtarood. Markaas ayaa la caddeeyey in Ilaaha Eliyaah uu yahay Ilaaha runta ah, iyo weliba in Eliyaah uu yahay nebiga runta ah.

Markii niyad-jabkii ugu horreeyey yimid, waxaa la muujiyey in Protestant-ku ay noqdeen nebiyo been ah, sida lagu tusaaleeyey nebiyadii Bacal iyo Cashtoorot. Markaas ayaa wakhtigii dib-u-dhaca bilaabmay, wuxuuna horseeday farriintii Qaylada Habeenbadhka, taasoo horseeday in Masiixu si kedis ah ugu yimaado macbudkiisa. Qaylada Habeenbadhka waxaa matala farriintii Yexesqeel oo lafaha ka soo kicisa si ay u noqdaan ciidan weyn oo xoog leh. Intaas waxaa dheer, muddadaas (lix iyo afartan sannadood), labada ul waa in la isu geeyo si ay u soo saaraan hal quruun, oo leh hal boqor.

Haddana Rabbiga ayaa mar kale ii timid, iyadoo leh, Weliba, wiilka Aadamow, qori keliya qaado, oo ku qor, Yahuudah, iyo reer binu Israa'iil oo ah saaxiibbadiis; dabadeedna qori kale qaado, oo ku qor, Yuusuf, oo ah qorigii Efrayim, iyo guriga Israa'iil oo dhan oo ah saaxiibbadiis; oo midba midka kale ku dar si ay u noqdaan qori keliya; oo gacantaada ayay ku noqon doonaan mid. Oo marka reer binu dadkaaga ay kula hadlaan, iyagoo leh, Miyaadan noo sheegi doonin waxa aad kuwaas uga jeedo? waxaad ku tidhaahdaa, Rabbiga Ilaah ahu wuxuu leeyahay, Bal eega, waxaan qaadi doonaa qorigii Yuusuf oo ku jira gacanta Efrayim, iyo qabiilooyinka Israa'iil oo ah saaxiibbadiis, oo waxaan ku dari doonaa isaga, xataa qorigii Yahuudah, oo waxaan ka dhigi doonaa qori keliya, oo gacantayday ku ahaan doonaan mid. Oo qoryaha aad wax ku qortayna waxay gacantaada ku jiri doonaan indhahooda hortooda. Oo waxaad ku tidhaahdaa, Rabbiga Ilaah ahu wuxuu leeyahay, Bal eega, waxaan reer binu Israa'iil ka soo dhex qaadi doonaa quruumaha ay u tageen dhexdooda, oo dhinac kasta ayaan ka soo

ururin doonaa, oo waxaan keeni doonaa dalkoodii; oo waxaan ka dhigi doonaa quruun keliya dalka dhexdiisa, buuraha Israa'iil dushooda; oo boqor keliya ayaa dhammaantood boqor u ahaan doona; oo mar dambe ma ay ahaan doonaan laba quruumood, oo mar dambena laba boqortooyo uma kala qaybsami doonaan innaba; oo mar dambena iskuma nijaasayn doonaan sanamyadooda, iyo waxyaalahooda karaahiyada ah, iyo xadgudubyadooda midnaba; laakiinse waxaan ka badbaadin doonaa meelaha ay deggan yihiin oo dhan, oo ay ku dembaabeen, oo waan nadiifin doonaa iyaga; sidaas daraaddeedna iyagu waxay ahaan doonaan dadkayga, aniguna waxaan ahaan doonaa Ilaahood. Yexesqeel 37:15–23.

Labadii ul ee ay carmaladdu ururinaysay ka hor roobkii Eliyaah ee Qayladii Saqda Dhexe, waxay ahaayeen boqortooyooyinkii woqooyi iyo koonfureed ee Israa'iil oo la kala firdhiyey, kuwaas oo ay ahayd in loo soo ururiyo hal qaran 22-ka Oktoobar, 1844, markii uu bilaabmay Maalintii Kafaaraggudka ee ka-hortimaaddeeda runta ah, waayo ballanku wuxuu ahaa in wakhtigaas Ilaah “iyaga daahirin doono.” Daahirintaas, oo matalaysay Xukunka Baadhitaanka, waxay billowday wakhtigaas. Soo ururintaas labadii ul waa in si sax ah loo fahmaa, waayo Ilaah had iyo goor dhammaadka wax ayuu ku tusaaleeyaa bilowga wax.

1844 wuxuu ahaa dhammaadkii labada boqortooyo ee Israa'iil, waayo markaasay noqdeen hal boqortooyo, oo ah Israa'iil ruuxi ah, waxaana laga bilaabo xilligaas ay ahayd in ay ahaadaan quruun keliya. Taariikhdaas waxaa lagu sawiray taariikhdi bilowga ahayd markii ay noqdeen laba quruumood, taas oo ah taariikhda fallaagadii Yerobocaam.

Taariikhda nidaamkii cibaadada been-abuurka ahaa ee Yaaraabcaam waa in sidoo kale lagu muujiyo dhammaadka boqortooyadiisa. Kacdoonkii Haaruun ee bilowgii reer binu Israa'iil hore iyo kacdoonkii Yaaraabcaam ee bilowgii boqortooyada woqooyi, waxay u taagan yihiin kacdoonkii 1863, oo 1863 si cad looma fahmo ilaa dhammaadka boqortooyadii Yaaraabcaam, sida lagu matalay isu-geynta labada ul, sidoo kale lagu dul saaro 1863. Markaas ayaa 1863 si cad loogu arkaa in lagu matalay jiil dhisay sanam xaasidnimo.

Waxaan daraasaddan ku sii wadi doonnaa maqaalka xiga.

“Laakiin masaalkan lafaha engengan kuma koobna oo keliya dunida, ee wuxuu kaloo khuseeyaa kuwa lagu barakeeyey iftiin weyn; waayo, iyaguna waxay la mid yihiin qalfoofyada dooxada. Waxay leeyihiin qaabka dadka, dhismaha jidhka; laakiin ma haystaan nolol ruuxi ah. Hase yeeshee, masalku lafaha engengan kuma dhaafto iyagoo keliya isugu xiran oo noqday qaababka dadka; waayo, kuma filna in ay jirto isu-dheellitirnaan addimada iyo muuqaalka. Neefta nolosha waa inay jidhadka nooleysaa, si ay toos ugu istaagaan oo ay hawl gal ugu soo boodaan. Lafahani waxay matalaan reer binu Israa'iil, kiniisadda Ilaah, rajada kiniisadduna waa saamaynta noolaynta ee Ruuxa Quduuska ah. Rabbigu waa inuu ku neefsadaa lafaha engengan, si ay u noolaadaan.”

Ruuxa Ilaah, iyadoo leh xooggeeda nolol-siinta ah, waa inay ku jirtaa wakiil kasta oo bini'aadan ah, si muruq kasta iyo seed kasta oo ruuxi ah u ahaadaan kuwo hawl galaya. La'aanta Ruuxa Quduuska ah, la'aanta neefta Ilaah, waxaa yimaada caajisnimo damiirka ah iyo lumid nolol ruuxi ah. Qaar badan oo aan lahayn nolol ruuxi ah ayaa magacyadoodu ku qoran yihiin diiwaannada kaniisadda, hase yeeshee kuma qorna kitaabka nolosha ee Wanka.

Waxaa laga yaabaa inay ku biireen kaniisadda, laakiin kuma ay midoobin Rabbiga. Waxaa laga yaabaa inay ku dadaalaan gudashada qaybo hawlo ah oo go'an, oo loo tixgeliyo inay yihiin dad nool; hase yeeshee, qaar badan waxay ka mid yihiin kuwa leh "magac ayaad ku nooshahay, laakiin waad dhimatay."

"Haddii aanay jirin tobadkeen dhab ah oo naftu ugu soo noqoto Ilaah; haddii neefta nolosha ee Ilaah ayan nafta u soo nooleyn nolol ruuxi ah; haddii kuwa runta qirta aanay ku dhaqaaqin mabda' samada ka dhashay, markaas kama ay dhalan abuurka aan qudhmi karin ee nool oo sii jira weligiis. Haddii aanay ku kalsoonaan xaqnimada Masiixa inay tahay ammaankooda keliya; haddii aanay ku dayanin dabecaddiisa oo aanay ku hawshoon ruuxdiisa, way qaawan yihiin, mana ay huwan khamiiska xaqnimadiisa. Kuwa dhintay ayaa badanaa loo mariyaa inay yihiin kuwa nool; waayo, kuwa ka shaqaynaya waxa ay ugu yeedhaan badbaado sida ay fikradahooda u samaysteen, Ilaah kuma shaqaynayo gudahooda si ay u doonaan oo u sameeyaan waxa ka farxiya isaga."

"Kooxdan si wanaagsan ayaa loogu matalay dooxadii lafaha engegan ee Ezekiel ku arkay riyo." Review and Herald, Janaayo 17, 1893.